

Openbare bibliotheken op de BES-eilanden

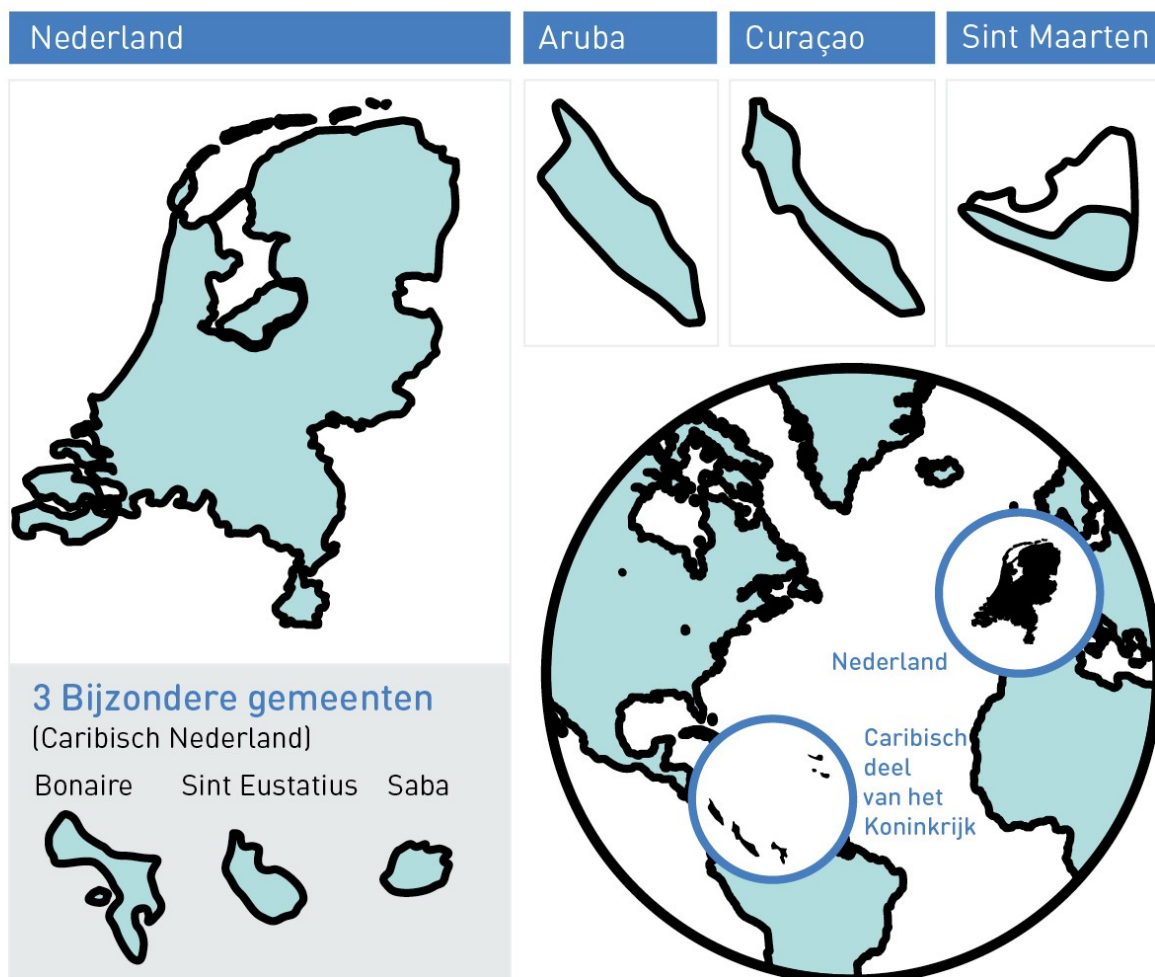
De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) is niet alleen van toepassing op het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen in Europees Nederland, maar ook op de BES-eilanden. Samen beschikken Bonaire, Sint Eustatius en Saba over circa 43 duizend fysieke materialen. De afgelopen jaren zijn verschillende maatregelen genomen om de bibliotheekvoorzieningen van deze eilanden naar een hoger plan te tillen. Zo kunnen zij sinds 2019 ook gebruikmaken van de online Bibliotheek.

Historie van Caribisch Nederland

Met de opheffing van de Nederlandse Antillen op 2010 kregen Curaçao en Sint Maarten, de twee grootste eilanden op dat moment die deel uitmaakten van de Antillen, de status van land binnen het Koninkrijk der Nederlanden, net als Aruba in 1986. Bonaire, Sint Eustatius en Saba zijn op 10 oktober 2010 openbare lichamen geworden in de zin van artikel 134 van de [Grondwet](#). De drie eilanden vormen samen Caribisch Nederland en hebben een bijzondere positie in het Nederlandse staatsbestel. Deze 'bijzondere gemeenten' vallen niet onder een provincie, maar rechtstreeks onder het Rijk, met een Rijksvertegenwoordiger als bestuurlijke schakel (Ministerie van BZK, 2017; Spies et al., 2015).

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit 4 landen:
Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

KB } nationale
bibliotheek

Wsob geldt ook voor BES-eilanden

Sinds de opheffing van de Antillen in 2010 is de Antilliaanse wetgeving stap voor stap vervangen door de Nederlandse. Voor de BES-eilanden is sprake van een differentiatiebepaling. Die maakt het mogelijk regels op te stellen en maatregelen te nemen die – in meer of mindere mate – afwijken van regelgeving in het Europese deel van Nederland (Ministerie van BZK, 2017; Spies et al., 2015). Vanuit de Nederlandse wetgeving is ook de [Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen](#) (Wsob) op de BES-eilanden van toepassing, met uitzondering van de artikelen die geen toegevoegde waarde hebben voor deze eilanden (Van Engelshoven, 2017). De bibliotheken op de BES-eilanden hebben te maken met een aantal specifieke uitdagingen, zoals de gevolgen van de meertaligheid voor de samenstelling van de collectie en – bij Saba en Sint Eustatius – de kleine inwoneraantallen. Dit maakt het lastig om te voorzien in een volwaardige bibliotheekvoorziening, voldoende aan de richtlijnen van de Wsob (Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), 2018).

Vallen Curaçao, Aruba en Sint Maarten ook onder de Wsob?

De status aparte van Curaçao, Aruba en Sint Maarten (de CAsT-eilanden) maakt dat de bibliotheken van deze eilanden formeel niet onder de werkingssfeer van de Wsob vallen. In de beleidsreactie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op de evaluatie van de Wsob is de wens geuit om voor de CAsT-eilanden ook de aansluiting op de digitale bibliotheek te regelen. Daarnaast hebben de landen de wens uitgesproken aansluiting te zoeken bij andere landelijke programma's, waaronder BoekStart. Om die reden worden ook de CAsT-eilanden meegenomen in het op te stellen meerjarenplan voor het Caribisch gebied en wordt onderzocht wat nodig is voor aansluiting. Dit plan wordt in samenspraak en samenwerking met de bibliotheken, de Openbare Lichamen, het ministerie van OCW en de KB opgesteld (Van Engelshoven, 2020).

Bibliotheekvoorzieningen naar hoger plan

Caribisch Nederland kent drie openbare bibliotheken: de Queen Wilhelmina Library op Saba, de Gertrude Judson Bicentennial Public Library in Oranjestad op Sint Eustatius en de Biblioteca Público Boneiru in Kralendijk op Bonaire. Tijdens de ontwikkeling van de Wsob was bekend dat deze bibliotheken niet hetzelfde voorzieningenniveau hadden als de openbare bibliotheken in Nederland. Daarom hebben de BES-eilanden in 2012 een eenmalige bijzondere uitkering ontvangen om de lokale bibliotheken naar een hoger niveau te brengen. De bibliotheken op de BES-eilanden hebben daarmee onder andere ingezet op huisvesting, collectievorming, automatisering en professionalisering (Van Engelshoven, 2017). Daarnaast zijn de bibliotheken de afgelopen jaren bezig geweest om hun uitleensysteem te automatiseren. Zij hebben voor hetzelfde *open source*-systeem gekozen als de bibliotheek op Sint Maarten, zodat ze kunnen samenwerken bij onder andere trainingen en ondersteuning (Commissie voor OCW, 2018).

Dutch Caribbean Library Association

De bibliotheken op de BES-eilanden zijn onderdeel van het Nederlandse netwerk en werken samen met andere bibliotheken in de regio. Zo is in 2012 de Dutch Caribbean Library Association (DCLA) opgericht, waarbinnen de bibliotheken en kenniscentra op de voormalige Nederlandse Antillen en Suriname zoveel mogelijk samenwerken.

Sinds 2018 deelname aan Gegevenslevering Wsob

In 2018 vroeg de KB als onderdeel van de jaarlijkse Gegevenslevering Wsob voor het eerst ook de bibliotheken op de BES-eilanden om gegevens over het kalenderjaar 2017. De kwaliteit van de gegevensverzameling is de afgelopen jaren verbeterd, maar is nog niet op hetzelfde niveau als bij de bibliotheken in Europees Nederland. Daardoor zijn de resultaten voor de BES-eilanden beperkter en zijn ze niet direct met de resultaten voor Europees Nederland te vergelijken.

Eén op de tien inwoners lid van bibliotheek

Van de 25 duizend inwoners van de BES-eilanden was in 2019 één op de tien inwoners lid van de openbare bibliotheek. Dit lidmaatschapspercentage verschilt echter sterk per eiland, al is het percentage op alle drie de eilanden licht gestegen ten opzichte van 2018. Op Sint Eustatius (23%) en Saba (19%) is een beduidend groter deel van de bevolking lid van de bibliotheek dan op Bonaire (9%) (Van de Burgt & Van de Hoek, 2020; CBS, 2020).

Aantal bibliotheeklidmaatschappen op de BES-eilanden, 2017-2019

	2017	2018	2019			
	Totaal BES-eilanden	Totaal BES-eilanden	Totaal BES-eilanden	Bonaire	Sint Eustatius	Saba
Jeugd	1.679	1.814	2.063	1.171	562	330
Volwassenen	399	561	777	589	145	43
Totaal	2.078	2.375	2.840	1.760	707	373

Bron: Van de Burgt & Van de Hoek, 2020.

Circa 43 duizend fysieke materialen voor BES-bewoners

De bibliotheken op de BES-eilanden hadden in 2019 een fysieke collectie met een omvang van circa 43 duizend materialen, ruim 10 duizend meer dan in 2018. Het grootste deel van deze collectie is in bezit van de bibliotheek op Bonaire, waar de collectie tevens het meest is toegenomen ten opzichte van 2018. Net als in Europees Nederland is het aantal uitleningen in vergelijking met 2018 licht gedaald. In totaal werden in 2019 circa 15 duizend uitleningen geregistreerd. Dit waren allemaal uitleningen van boeken, met name van fictieboeken voor de jeugd (62%). Dit ligt in lijn met de ledenaantallen: van de circa 2 duizend bibliotheekleden is 73% jonger dan 18 jaar. Audiovisuele materialen werden in 2019 niet meer uitgeleend, maar beschikbaar gesteld voor gebruik in de bibliotheek. Bij het vergelijken van het aantal uitleningen met de omvang van de collectie wordt zichtbaar dat mensen de collectie op Saba het meest benutten, ondanks de relatief kleine omvang. De collectie op Sint Eustatius wordt het minst benut, met nog geen 2 duizend uitleningen op een collectie van ruim 10 duizend materialen (Van de Burgt & Van de Hoek, 2020).

Omvang collectie op de BES-eilanden, 2017-2019

	2017	2018	2019			
	Totaal BES-eilanden	Totaal BES-eilanden	Totaal BES-eilanden	Bonaire	Sint Eustatius	Saba
Jeugdboeken	20.071	19.035	24.977	12.566	7.211	5.200
Boeken voor volwassenen	9.787	12.083	17.909	11.840	3.537	2.532
Overige materialen (o.a. audiovisueel, bladmuziek)	401	418	394	171	223	0
Totaal	30.259	31.536	43.280	24.577	10.971	7.732

Bron: Van de Burgt & Van de Hoek, 2020.

Aantal uitleningen op de BES-eilanden, 2017-2019

	2017	2018	2019			
	Totaal BES-eilanden	Totaal BES-eilanden	Totaal BES-eilanden	Bonaire	Sint Eustatius	Saba
Jeugdboeken	11.239	10.816	10.313	4.369	1.557	4.387
Boeken voor volwassenen	3.974	4.383	4.594	3.770	196	628
Overige materialen (o.a. audiovisueel, bladmuziek)	45	22	0	0	0	0
Totaal	15.258	15.221	14.907	8.139	1.753	5.015

Bron: Van de Burgt & Van de Hoek, 2020.

Toegang tot de online Bibliotheek

Evenals voor de bibliotheken in Europees Nederland wordt ook het aanbod van de bibliotheken op de BES-eilanden doorontwikkeld. Zo kunnen bibliotheekleden op de BES-eilanden vanaf 2019 ook gebruikmaken van de collectie van de landelijke digitale openbare bibliotheek via de [online Bibliotheek](#) (KB, 2018). Inwoners van de BES-eilanden hebben hiermee toegang tot dezelfde collectie e-books als bibliotheekleden in Europees Nederland, bestaande uit circa 28 duizend e-books. In 2019 maakten bijna 100 inwoners van de BES-eilanden gebruik van de online Bibliotheek en leenden zij gezamenlijk circa 700 e-books. Het merendeel van deze uitleningen betrof fictie voor volwassenen (KB, 2020).

Verschillende inzet personeel en vrijwilligers

De bibliotheken op Sint Eustatius en Saba werken met name met personeel in loondienst en incidenteel met vrijwilligers. In de bibliotheek op Bonaire werken veel medewerkers op vrijwillige basis. In verhouding tot de omvang van de collectie en het aantal leden en vergeleken met de andere eilanden, heeft de bibliotheek op Sint Eustatius relatief weinig personeel. Dit is ook terug te zien in het aantal activiteiten dat de bibliotheken in 2019 organiseerden. Waar de bibliotheken op Bonaire en Saba ook veel activiteiten op het gebied van leesbevordering en taalvaardigheid organiseren, met onder andere activiteiten rondom de Boekenweek en Kinderboekenweek, zijn de activiteiten op Sint Eustatius beperkter (Van de Burgt & Van de Hoek, 2020).

Omvang bibliotheekpersoneel op de BES-eilanden, 2017-2019

	2017	2018	2019			
	Totaal BES-eilanden	Totaal BES-eilanden	Totaal BES-eilanden	Bonaire	Sint Eustatius	Saba
Aantal medewerkers in loondienst	12	12	12	6	3	3
Aantal vrijwilligers	25	25	20	20	0	0,3

Bron: Van de Burgt & Van de Hoek, 2020.

Bronnen

- > Burgt, A. van de & Hoek, S. van de (2020). [Bibliotheekstatistiek 2019](#). Den Haag: KB.
- > Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), StatLine (2020). [Caribisch Nederland; bevolking; geslacht, leeftijd, burgerlijke staat](#).
- > Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) (2018). [Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen \(Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen\)](#). Verslag van een schriftelijk overleg. Kamerstuk 33 846, nr. 53, 19-3-2018.
- > Engelshoven, I. van (2017). [Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen \(Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen\)](#). Brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Kamerstuk 33846, nr. 52, 22-12-2017.
- > Engelshoven, I. van (2020). [Beleidsreactie evaluatie Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen](#). Brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Kamerstuk 23913228, 2-4-2020.
- > KB (2018). [Online Bibliotheek beschikbaar op BES-eilanden](#). Geraadpleegd op 17-10-2019.
- > KB (2020). [Datawarehouse](#).
- > Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) (2017). [De Staat van het Bestuur 2016](#).
- > Spies, J., Soons, A., Thodé, G., Verhey, L. & Weekers, F. (2015). [Vijf jaar verbonden. Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Europees Nederland](#). Den Haag: Commissie evaluatie en uitwerking van de nieuwe staatkundige structuur Caribisch Nederland & Sociaal Cultureel Planbureau (SCP).